

Цивільне право і процес; сімейне право; міжнародне приватне право
УДК 347.9

Руденко Олена Анатоліївна

*кандидат юридичних наук, викладач юридичних дисциплін
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола*

Руденко Елена Анатольевна

*кандидат юридических наук, преподаватель юридических дисциплин
Галицкий колледж имени Вячеслава Черновола*

Rudenko Olena

*PhD in Law, Teacher of Law
Vyacheslav Chornovil Halytskyi College*

**ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ
МІСЦЕВИХ ЗАГАЛЬНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ
ПЕРСПЕКТИВЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ГРАЖДАНСКОЙ
ЮРИСДИКЦИИ МЕСТНЫХ ОБЩИХ СУДОВ В УКРАИНЕ
PROSPECTS FOR IMPROVING CIVIL JURISDICTION OF LOCAL
GENERAL COURTS IN UKRAINE**

***Анотація.** Статтю присвячено дослідженню цивільної юрисдикції місцевих загальних судів в Україні та визначенню на цій основі шляхів її удосконалення. Під цивільною юрисдикцією місцевих загальних судів запропоновано розуміти компетенцію цих судів з розгляду і вирішення цивільних справ в порядку, передбаченому цивільним процесуальним законодавством України.*

Зазначено, що місцеві загальні суди як суди першої інстанції розглядають усі справи, віднесені до цивільної юрисдикції, крім справ про оскарження рішень третейських судів, про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, про оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу, а також про визнання та надання

дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, оскільки вказані справи розглядаються апеляційними судами як судами першої інстанції, а також справ про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, що правосуддя у яких здійснюється Вищим антикорупційним судом. Обґрунтовано, що до компетенції місцевих загальних судів також не належить вирішення процесуальних питань, пов'язаних з виконанням виконавчих листів, виданих у справах, що ними не розглядалися. Зроблено висновок про те, що у побудові системи судоустрою правильним є підхід, за якого кожен суд здійснюватиме повноваження однієї інстанції: місцеві суди – першої інстанції, апеляційні суди – апеляційної інстанції, Верховний Суд – касаційної інстанції.

З метою забезпечення виконання завдань цивільного судочинства і підвищення національних стандартів судоустрою запропоновано удосконалити юрисдикцію місцевих загальних судів у цивільних справах шляхом віднесення до юрисдикції господарських судів справ про оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу, про визнання та надання дозволу їх примусове виконання, а також справ про визнання та надання дозволу на виконання рішень іноземних судів у спорах між суб'єктами господарювання. Одним із шляхів удосконалення цивільної юрисдикції місцевих загальних судів визнано віднесення до їх юрисдикції як судів першої інстанції усіх справ, що підлягають вирішенню в порядку цивільного судочинства, окрім справ про визнання активів необґрунтованими і їх стягнення в дохід держави.

Ключові слова: юрисдикція, місцевий загальний суд, цивільне судочинство

Анотація. Стаття посвячена дослідженню гражданской юрисдикции местных общих судов в Украине и определению на этой основе перспектив ее усовершенствования. Под гражданской юрисдикцией

местных общих судов предложено понимать компетенцию этих судов по рассмотрению и разрешению гражданских дел в порядке, предусмотренном гражданским процессуальным законодательством Украины.

Отмечено, что местные общие суды как суды первой инстанции рассматривают все дела, отнесенные к гражданской юрисдикции, кроме дел об оспаривании решений третейских судов, о выдаче исполнительных листов на принудительное исполнение решений третейских судов, об оспаривании решений международного коммерческого арбитража, а также о признании и предоставления разрешения на выполнение решений международного коммерческого арбитража, поскольку указанные дела рассматриваются апелляционными судами как судами первой инстанции, а также дел о признании необоснованными активов и их взыскания в доход государства, которые рассматриваются Высшим антикоррупционным судом. Обосновано, что к предметной юрисдикции местных общих судов также не принадлежит рассмотрение процессуальных вопросов, связанных с выполнением исполнительных листов, выданных по делам, которые не ими не рассматривались. Сделан вывод о том, что в построении системы судоустройства правильным является подход, при котором каждый суд будет осуществлять полномочия одной инстанции: местные суды - первой инстанции, апелляционные суды - апелляционной инстанции, Верховный Суд - кассационной инстанции.

С целью обеспечения выполнения задач гражданского судопроизводства и повышения национальных стандартов судоустройства предложено усовершенствовать юрисдикцию местных общих судов по гражданским делам путем отнесения к юрисдикции хозяйственных судов дел об оспаривании решений международного коммерческого арбитража, о признании и предоставлении разрешения на их принудительное выполнения, а также дел о признании и предоставлении разрешения на исполнение решений иностранных судов по спорам между

субъектами хозяйствования. Одним из путей усовершенствования гражданской юрисдикции местных общих судов признано отнесения к их юрисдикции как судов первой инстанции всех дел, подлежащих рассмотрению в порядке гражданского судопроизводства, кроме дел о признании активов необоснованными и их взыскания в доход государства.

Ключевые слова: юрисдикция, местный общий суд, гражданское судопроизводство.

Summary. The article is devoted research of civil jurisdiction of county general courts in Ukraine and determination on this basis of ways of its improvement. Under civil jurisdiction of county general courts it is suggested to understand jurisdiction of these courts from consideration and decision of civil cases in an order, foreseen the civil judicial legislation of Ukraine.

It is marked that county general courts as examine trial courts all businesses attributed to civil jurisdiction, except businesses about the appeal of decisions of courts of arbitration, about delivery of executive folias on a force implementation of decisions of courts of arbitration, about challenging of decisions of international commercial arbitration, and also about confession and grant to permission on implementation of decisions of international commercial arbitration, as the indicated cases are examined by appeal courts from consideration of civil and criminal cases and also businesses about administrative crimes as by trial courts, and also businesses about confession groundless assets and their penalty in a profit the states that is examined by the Higher anticorruption court. Reasonably, that to subject jurisdiction of county general courts also does not belong decision of judicial questions, related to implementation executive folias given out in these businesses. Drawn conclusion that in the construction of the system of the judicial system correct is approach at that every court will carry out plenary powers of one instance : county courts -

the first instance, appeal courts - appellate instance, Supreme Court - appeal instance.

With the aim of providing of implementation of tasks of the civil rule-making and increase of national standards of the judicial system it is suggested to perfect jurisdiction of county general courts in civil cases by attributing to jurisdiction of economic courts of businesses about challenging of decisions of international commercial arbitration, about confession and grant to permission of them there is a force implementation, and also businesses about confession and grant to permission on implementation of decisions of foreign courts in cases between the subjects of menage. One of ways of improvement of civil jurisdiction of county general courts attributing is confessed to their jurisdiction as trial of all businesses that is subject to the decision in order of the civil rule-making courts, except cases about confessions of assets and their penalties groundless in a profit

Key words: *jurisdiction, county general court, civil proceedings.*

Постановка проблеми. З проголошенням незалежності Україна взяла курс на визнання принципу верховенства права, побудову держави, зміст і спрямованість діяльності якої визначають права і свободи людини та їх гарантії. Це зумовило необхідність створення дієвого механізму захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, інтересів юридичних осіб, що у повсякденному житті часто порушуються, не визнаються чи оспорюються. Особливе місце в зазначеному механізмові посідають місцеві загальні суди, які як суди першої інстанції розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні справи, а також справи про адміністративні правопорушення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом (ч.ч. 1-2 ст. 22 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII) [1].

15.12.2017 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного

процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII, яким, окрім іншого, викладено у новій редакції Цивільний процесуальний кодекс України [2], у зв'язку з чим виникла потреба у науковому аналізові його положень, що регулюють юрисдикцію місцевих загальних судів у цивільних справах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цивільна юрисдикція була предметом дослідження у дисертаціях Д.М. Шадури (2008) [3] і Н.М. Бессараб (2015) [4], однак з часу їх захисту цивільне процесуальне законодавство зазнало істотних змін. Окремих аспектів інституту цивільної юрисдикції у своїх наукових працях торкалися такі вчені як: І.М. Іліопол та Т.А. Стоянова [5], К.О. Стопченко К.О. та Г.В. Чурпіта [6], О.І. Ференц [7], Т.А. Цувіна [8], А.В. Яновицька [9] та інші. Вказані науковці акцентували свою увагу на здійсненні аналізу змін у правовому регулюванні судової юрисдикції у цивільних справах у зв'язку з прийняттям Закону України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII або ж присвячували свої роботи дослідженню цивільної юрисдикції в окремих категоріях справ. Разом із тим, цивільна юрисдикція місцевих загальних судів не була предметом окремого наукового дослідження.

У зв'язку з цим, **завданням статті** є характеристика юрисдикції місцевих загальних судів у цивільних справах та вироблення рекомендацій щодо удосконалення правового регулювання у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Для розгляду питання про юрисдикцію місцевих загальних судів у цивільних справах, перш за все, необхідно з'ясувати, що саме слід розуміти під поняттям «цивільна юрисдикція».

На законодавчому рівні визначення цього поняття відсутнє. Зі змісту ст.ст. 19-32 ЦПК України випливає, що законодавцем цивільна юрисдикція розуміється як визначення справ, що підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства (предметна та суб'єктна юрисдикція), а також як

розмежування компетенції між судами однієї ланки (територіальна юрисдикція) та між судами різних інстанцій (інстанційна юрисдикція) щодо розгляду і вирішення цих справ [10].

У науковій літературі досліджуване поняття розглядалося з різних точок зору, але єдиного підходу до його тлумачення вироблено не було. Так, на думку Н.М. Бессараб, «найбільш правильне визначення цивільної юрисдикції зазначено у п. 2 постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.03.2013 р. № 3 «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ», відповідно до якого цивільна юрисдикція – це визначена законом сукупність повноважень судів щодо розгляду справ, віднесених до їх компетенції» [11, с. 424]. У свою чергу Д.М. Шадура під цивільною юрисдикцією як різновидом судової юрисдикції розуміє «компетенцію загальних судів вирішувати з додержанням процесуальної форми цивільні справи у видах проваджень, передбачених ЦПК [3, с. 91]. З урахуванням підходу законодавця до трактування цивільної юрисдикції більш правильним видається останній підхід, оскільки компетенція є ширшим поняттям, ніж повноваження, та включає в себе, окрім повноважень, також і предмет відання та відповідальність [12, с. 408].

До цивільної юрисдикції законодавцем віднесено такі справи: 1) справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства (ч. 1 ст. 19 ЦПК України); 2) справи про оскарження рішень третейських судів, про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, про оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу, а також про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, іноземного суду (ч. 8 ст. 19 ЦПК України). До цивільної юрисдикції належать також справи про оскарження сторонами виконавчого

провадження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання ними судових рішень у цивільних справах (ст.ст. 447-453 ЦПК України), вирішення процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних справах, а також рішень інших органів (посадових осіб) (ст.ст. 430-446 ЦПК України), а також справи про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави (ст.ст. 290-292 ЦПК України).

Як видно, на законодавчому рівні може передбачатись здійснення розгляду і вирішення справ, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових правовідносин, за правилами не цивільного, а іншого судочинства. Наприклад, відповідно до ч. 2 ст. 7 Кодексу України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. № 2597-VIII господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи вирішується спір про стягнення заробітної плати з боржника, про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника [13]. Як видно, у такому випадку спір, що виник з трудових правовідносин, не підлягатиме розгляду в порядку цивільного судочинства. Крім того, на підставі ч. 1 ст. 16 Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» від 17.11.2009 р. № № 1559-VI позов про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, щодо їх викупу для суспільних потреб подається органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування, що прийняв рішення про відчуження земельної ділянки, до адміністративного суду у разі недосягнення згоди з власником та розглядається у порядку адміністративного судочинства [14], хоча йдеться про припинення права власності особи.

Зі змісту ч. 8 ст. 19 ЦПК України випливає, що справи про оскарження рішень третейських судів, про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, про оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу, а також про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, іноземного суду належать виключно до цивільної юрисдикції. Разом із тим, згідно з п. 11 ч. 1 ст. 20 ГПК України господарські суди розглядають справи про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону України «Про третейські суди», якщо такі рішення ухвалені у спорах, зазначених у цій статті [15]. Отже, до цивільної юрисдикції належать справи про оскарження рішень третейських судів і видачу виконавчих листів на їх примусове виконання, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку господарського судочинства.

Слід сказати, що до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII місцеві загальні суди як суди першої інстанції розглядали усі справи, віднесені до цивільної юрисдикції. Нині справи про оскарження рішень третейських судів, про видачу виконавчих листів на їх примусове виконання, про оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу, а також про визнання та надання дозволу на їх виконання розглядаються апеляційними судами з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення як судами першої інстанції (ч.ч. 2-3 ст. 23 ЦПК України). Місцевими загальними судами не вирішуються також процесуальні питання, пов'язані з виконанням виконавчих листів, виданих на підставі ухвал про визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, про

задоволення заяви про надання дозволу на добровільне виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, а також про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

Заслуговує на увагу думка Т.А. Стоянової і І.М. Іліопол, які не погодилися із наданням апеляційним судам повноважень розглядати деякі справи по суті, про те, що «навіщо навантажувати суди апеляційної інстанції справами, з якими справлялися суди першої інстанції, а згодом і Верховний Суд, як суд касаційної інстанції, на який згідно з частиною 2 статті 24 ЦПК України покладено обов'язок переглядати в апеляційному порядку судові рішення апеляційних судів, ухвалені ними як судами першої інстанції» [5, с. 16]. Думається, у побудові системи судоустрою правильним є підхід, за якого кожен суд здійснюватиме повноваження однієї інстанції: місцеві суди – першої інстанції, апеляційні суди – апеляційної інстанції, Верховний Суд – касаційної інстанції, оскільки за таких умов кожна справа проходить рівну кількість судових інстанцій, належним чином забезпечується реалізація права особи на оскарження судового рішення, а кожен суд виконуватиме лише ті повноваження, якими він наділений відповідно до свого статусу і місця у системі судоустрою. З огляду на це, усі цивільні справи, окрім справ про визнання активів необґрунтованими і їх стягнення в дохід держави, повинні розглядати місцеві загальні суди як суди першої інстанції.

Окрім цього, справи про оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу, визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, видається, взагалі не підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства, оскільки зі змісту ч. 2 ст. 1 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» випливає, що міжнародний комерційний арбітраж є компетентним у спорах між суб'єктами господарювання [16], що в нашій державі вирішуються господарськими судами. Отже, ці категорії справ слід віднести до юрисдикції господарських судів.

Відповідно до ст.ст. 462-470 ЦПК України місцевими загальними судами розглядаються справи про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду. Разом із тим, відповідно до ст. 81 Закону України «Про міжнародне приватне право» можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах, що виникають не лише із цивільних, трудових, сімейних правовідносин, але й з господарських [17]. Видається, відсутні підстави для покладення на місцеві загальні суди повноважень щодо надання дозволу на примусове виконання рішень іноземних судів у господарських справах, оскільки в Україні функціонує система спеціалізованих господарських судів для здійснення правосуддя у справах, що виникають з господарських правовідносин. Думається, розмежувати цивільну і господарську юрисдикцію у вказаній категорії справ слід за тим же критерієм, що був використаний законодавцем при розмежуванні судових юрисдикцій з розгляду справ щодо оскарження рішень третейських судів та видачу виконавчих листів на їх примусове виконання: до юрисдикції господарських судів слід віднести справи про надання дозволу на примусове виконання рішень іноземних судів у спорах, зазначених у ч. 1 ст. 20 ГПК України. Такий підхід до розмежування судових юрисдикцій більш повно забезпечуватиме реалізацію принципу спеціалізації як принципу побудови судоустрою України.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, під цивільною юрисдикцією місцевих загальних судів слід розуміти компетенцію цих судів з розгляду і вирішення справ, визначених цивільним процесуальним законодавством України.

З метою удосконалення юрисдикції місцевих загальних судів в Україні до цивільного та господарського процесуального законодавства слід внести такі зміни і доповнення:

- ч. 8 ст. 19 ЦПК України викласти в такій редакції: «Суди розглядають справи про оскарження рішень третейських судів, про видачу

виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, про визнання та надання дозволу на примусове виконання рішень іноземних судів, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства»;

- ч. 1 ст. 23 ЦПК України викласти в такій редакції: «Усі справи, що підлягають вирішенню в порядку цивільного судочинства, розглядаються місцевими загальними судами як судами першої інстанції, крім справ, визначених частиною четвертою цієї статті»;

- частини 2 і 3 статті 23 ЦПК України виключити;

- ч. 1 ст. 20 ГПК України доповнити пунктом 18 такого змісту: «справи про визнання та надання дозволу на виконання рішень іноземних судів у спорах, зазначених у цій статті, про оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу, а також про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу».

Думається, внесення вказаних змін і доповнень до цивільного процесуального і господарського процесуального законодавства України сприятиме виконанню завдань цивільного судочинства та підвищенню національних стандартів судоустрою.

Література

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.
3. Шадура Д.М. Цивільна юрисдикція: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 // Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2008. 222 с.

4. Бессараб Н.М. Юрисдикція та підсудність цивільних справ: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 // Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. 208 с.
5. Стоянова Т.А., Іліопол І.М. Науково-практичний аналіз цивільної юрисдикції першої та апеляційної інстанцій у світлі прийняття нового Цивільного процесуального кодексу // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2017. Вип. 47. Т. 1. С. 13-16. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.47/part_2/4.pdf
6. Чурпіта Г., Стопченко К. Цивільна юрисдикція суду щодо розгляду справ про оспорювання батьківства та материнства // Національний юридический журнал: теория и практика. 2018. № 2(30). С. 103–106.
7. Ференц О.І. Цивільна юрисдикція в контексті судово-правових реформ в Україні // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2008. №3. С. 1-9.
8. Цувіна Т.А. Проблемні питання цивільної юрисдикції в контексті принципу верховенства права // Проблеми законності. 2019. Вип. 147. С. 85-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2019_147_10.
9. Яновицька А.В. Юрисдикція суду за цивільним процесуальним і господарським процесуальним кодексами України // Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 4. С. 71-74. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2675/1/%D0%AF%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%90..pdf>
10. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 28.06.2020).
11. Бессараб Н. М. Поняття цивільної юрисдикції // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та

- аспірант. складу. (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.). Одеса, 2014. Т. 1. С. 422-424.
12. Скакун О.Ф. Теория государства и права: учеб. / О.Ф. Скакун. Харьков, 2000. 704 с.
13. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 № 2597-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2019. № 19. Ст. 74.
14. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 № 1559-VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. №1. Ст. 2
15. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/conv#n1636> (дата звернення: 28.06.2020).
16. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 № 4002-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>
17. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № № 2709-IV // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 32. Ст. 422.

References

1. Pro sudoustrij i status suddiv: Zakon Ukrajinjy vid 02.06.2016 № 1402-VIII // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinjy. 2016. № 31. St. 545.
2. Pro vnesennja zmin do Ghospodarsjkogho procesualjnogho kodeksu Ukrajinjy, Cyviljnogho procesualjnogho kodeksu Ukrajinjy, Kodeksu administratyvnogho sudochynstva Ukrajinjy ta inshykh zakonodavchykh aktiv: Zakon Ukrajinjy vid 03.10.2017 № 2147-VIII // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinjy. 2017. № 48. St. 436.
3. Shadura D.M. Cyviljna jurydykcija: dys... kand. juryd. nauk: 12.00.03 // Nac. juryd. akad. Ukrajinjy im. Ja.Mudrogho. Kharkiv, 2008. 222 s.

4. Bessarab N.M. Jurysdykcija ta pidsudnistj cyvilnykh sprav: dys... kand. juryd. nauk: 12.00.03 // Nacionaljnyj universytet «Odesjka jurydychna akademija», 2015. 208 s.
5. Stojanova T.A., Iliopol I.M. Naukovo-praktychnyj analiz cyvilnoji jurysdykciji pershoji ta apeljacijnoji instancij u svitli pryjnattja novogho Cyvilnogho procesualnogho kodeksu // Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho nacionalnogho universytetu. Serija Pravo. 2017. Vyp. 47. T. 1. S. 13-16. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.47/part_2/4.pdf
6. Churpita Gh., Stopchenko K. Cyviljna jurysdykcija sudu shhodo rozghljadu sprav pro osporjuvannja batjkivstva ta materynstva. Nacyonaljnyj jurydycheskyj zhurnal: teoryja y praktyka. 2018. № 2(30). S. 103-106.
7. Ferenc O.I. Cyviljna jurysdykcija v konteksti sudovo-pravovykh reform v Ukraini. Naukovyj visnyk Ljvivskogho derzhavnogho universytetu vnutrishnikh sprav. Serija jurydychna. 2008. № 3. S. 1-9.
8. Cuvina T.A. Problemni pytannja cyvilnoji jurysdykciji v konteksti pryncypu verkhovenstva prava // Problemy zakonnosti. 2019. Vyp. 147. S. 85-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2019_147_10
9. Janovycjka A.V. Jurysdykcija sudu za cyvilnym procesualnym i ghospodarsjnym procesualnym kodeksamy Ukrainy. Jurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal. 2019. № 4. S. 71-74. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2675/1/%D0%AF%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%90..pdf>
10. Cyviljnyj procesualjnyj kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (data zvernennja: 28.06.2020).

11. Bessarab N. M. Ponjattja cyviljnoji jursydykciji // Pravove zhyttja suchasnoji Ukrajinjy : materialy Mizhnar. nauk. konf. prof.-vykl. ta aspirant. skladu. (m. Odesa, 16-17 travnja 2014 r.). Odesa, 2014. T. 1. S. 422-424.
12. Skakun O.F. Teoryja ghosudarstva y prava: ucheb. / O.F. Skakun. Kharjkov, 2000. 704 s.
13. Kodeks Ukrajinjy z procedur bankrutstva: Zakon Ukrajinjy vid 18.10.2018 № 2597-VIII // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinjy. 2019. № 19. St. 74.
14. Pro vidchuzhennja zemeljnykh diljanok, inshykh ob'ektiv nerukhomogho majna, shho na nykh rozmishheni, jaki perebuvajutj u pryvatnij vlasnosti, dlja suspilnykh potreb chy z motyviv suspiljnoji neobkhidnosti: Zakon Ukrajinjy vid 17.11.2009 № 1559-VI // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinjy. 2010. № 1. St. 2.
15. Ghospodarsjkyj procesualjnyj kodeks Ukrajinjy: Zakon Ukrajinjy vid 06.11.1991 № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/conv%2F1636> (data zvernennja: 28.06.2020).
16. Pro mizhnarodnyj komercijnyj arbitrazh: Zakon Ukrajinjy vid 24.02.1994 № 4002-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>
17. Pro mizhnarodne pryvatne pravo: Zakon Ukrajinjy vid 23.06.2005 № 2709-IV. Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinjy. 2005. № 32. St. 422.